

MALACOLOGIE VAN VOOR HET JAAR 1000.

De Arabische koopman Sulaymân, die in de bloeitijd van de Arabische zeehandel Indië en China bereisde, schreef rond 850 n.C. een reisverslag, dat bewaard gebleven is. Aan zijn manuscript werd ruim een halve eeuw later een vervolg toegevoegd door de geleerde Abu Zayd Hasan, die zelf geen reiziger was, maar een compiler van ethnologische en biologische wetenswaardigheden.

In dit ruim duizend jaar oude werk is de malacologie al vrij goed vertegenwoordigd. De hier volgende passages zijn weergegeven naar een moderne Franse vertaling: Voyage du marchand arabe Sulaymân en Inde et en Chine, rédigé en 851, suivi de Remarques par Abu Zayd Hasan, vers 916; trad. de l'arabe avec intr. (etc.) par G. Ferrand, Paris, 1922.

pp. 31-33, Cauris. "Tussen deze zee en de zee van Lâr liggen talrijke eilanden (Laguedive- en Maldive-eilanden). Men zegt dat er negentienhonderd zijn. Ze worden door een vrouw geregeerd. (. . .) De rijkdom van de bewoners bestaat uit cauris; hun koningin verzamelt grote voorraden cauris in de koninklijke schatkamers.(. . .) De cauris vinden zij aan de oppervlakte van de zee; er zit iets in dat leeft. Men legt een blad van de cocospalm op het water en de cauris gaan er aan zitten. De eilandbewoners noemen ze Kabtaj".

p. 33, De chank. "Op het eiland Sirandib (Ceylon) zijn twee koningen: het is groot en breed. Men vindt er aloë, goud, edelstenen, en, in de omringende zee, parelen en de Sank, een trompet waarin men blaast; die wordt als een kostbaarheid bewaard".

Abu Zayd, pp. 134-137, De pareloester. "De oorsprong en de vorming van de parel zijn een werk van Allah. Zijn naam zij geprezen! (. . .) De parel(oester) is in het begin zo groot als een zaadje van de thapsia-bloem; zij lijkt daarop in vorm en kleur, en is even klein, licht, fijn en breekbaar. Zij fladdert rond aan de oppervlakte van het water en spoelt op het dek van de schepen der parelduikers. Dan komt ze door de tijd tot volle ontwikkeling en wordt dik en hard. Wanneer ze zwaar geworden is zet ze zich vast op de bodem van de zee en voedt zich, Allah alleen weet waarmee. Ze is dan een stuk rood vlees, als het achterste gedeelte van de tong, zonder beenderen, pezen of aderen. Men is het niet eens over de wijze waarop de parel gevormd wordt. Sommigen zeggen dat als het regent, de schelp aan de oppervlakte komt en met open mond blijft liggen om de regendrups op te vangen; die druppels veranderen in parelen. Anderen beweren dat de parel ontstaat uit de schelp zelf; deze mening is de meest waarschijnlijk, omdat men soms in de schelp de parel ziet groeien als een plant, vastgehecht aan de schelp. Men kan ze daarvan losmaken, en dat is dan de soort die de kooplieden "perle d'arrachement" noemen. Maar Allah is alwetend.

Onder de merkwaardige voorvallen waarover wij hebben horen spreken, in verband met de verschillende manieren om rijk te worden, is het volgende: Een Bedouin kwam naar Basra met een parel, die een grote som geld waard was. (Hij verkocht ze aan een handelaar in reukwerk.)

De handelaar vertelde dat hij aan de Bedouin gevraagd had hoe hij aan de parel kwam. Hij antwoordde: "Ik kwam langs es-Samân, dat in Bahrayn (aan de Perzische golf) ligt, dicht bij de zee. Op het zand zag ik een dode vos liggen met iets dat zijn bek dichtgeklamd hield. Ik stoomde af en zag dat het een soort doos met een deksel was, van binnen glanzend wit. In die doos vond ik dit ronde ding".

De handelaar begreep dat de schelp op het strand gekomen was om lucht te happen, zoals schelpen plegen te doen. Een vos zag het vlees binnenin de schelp, die open stond; hij stak zijn snuit tussen de kleppen en beet in het vlees. De schelp sloot haar kleppen op de snuit van de vos. En wanneer een schelp zich sluit, is het onmogelijk haar open te krijgen; men moet ze helemaal doorsnijden met een mes om de parel er uit te halen, want de schelp bewaakt de parel even zorgvuldig als een moeder haar kind. De vos begon rond te lopen en de schelp tegen de grond te slaan; maar de schelp liet niet los. Na verloop van tijd stierven ze allebei. Zo vond de Bedouin de schelp, en de parel die er in zat. Allah had hem een middel gezonden om in zijn onderhoud te voorzien".

Uit de bijdrage van Abu Zayd blijkt, dat men zich toen al door waarneming een juist denkbeeld over het ontstaan van de parel vormde. Abu Zayd durft het echter nog niet te aanvaarden: de formule "Maar Allah is alwetend" is een beleefde manier om te kennen te geven dat men een bericht sceptisch opvat, en het in ieder geval niet voor zijn rekening wil nemen.

Het verhaal over de Bedouin lijkt mij te zijn ontstaan uit een combinatie van twee verschillende elementen:

- 1) De bij de Arabieren zeer geliefde verhalen over mensen die rijk worden door buitensissige vondsten, zoals een diamant in een vis, of goudstukken in een vogelnest.
- 2) Het oude, oorspronkelijk Indische fabelmotief Oester en muis (rat), of Oester en krab, dat men nog tot in de 17e eeuwse dicht- en embleemkunst, b.v. bij la Fontaine en bij Cats, aantreft. Dit motief is natuurlijk ontstaan uit de waarneming dat levende bivalven stevig kunnen vasthouden.

De fantasie behoefde hier maar weinig aan toe te voegen om het verhaal samen te stellen van de pareloester, compleet met parel, die op het strand komt om een luchtje te scheppen (! - men vindt deze voorstelling van zaken nog net zo bij La Fontaine) en daar een vos "vangt", tot beider verderf, maar tot verrijking van de gelukkige vinder.

M.I. Gerhardt.